

Кривенчук В. М.

*аспірант Навчально-наукового інституту української філології
імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка*

*Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

МЕДАЛЬНИЙ ТЕКСТ СТАНІСЛАВА ШУМИЦЬКОГО ЯК СКЛАДНИК КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ СФЕРИ КРАЇН СХОДУ

Слобожанщина як культурно-історичний регіон відіграє помітну роль у формуванні українського інформаційного простору, який є важливим сегментом сучасного медіального тисячолітнього простору концептуальної сфери держави Близького й Середнього Сходу, Південної, Східної та Центральної Азії. Глобальні медіа (BBC, CNN) репрезентують Схід як кризу призму культурно-цивілізаційних моделей, геополітичних конфліктів (зокрема війни в Україні з 2014 року), економічних трансформацій і культурних феноменів, поєднуючи аналітичність із типізацією стереотипів. Харківщина як ядро Слобожанського краю (заснована козаками у XVII–XVIII ст.) у 1957–1973-х роках була одним із осередків україномовної журналістики, незважаючи на загальне посилення русифікаційного тиску. У цей період визначальною стала діяльність журналіста, редактора й літератора Станіслава Васильовича Шумицького (20.03.1937–3. 01.1974), помітної постаті східноукраїнського культурно-медійного середовища.

Якщо у жанрово-стилістичній моделі модерного, відкритого Харківського медіального простору акцент припадає на особистість автора, громадській позиції, соціальній критиці, а основними жанрами постають: нарис, репортаж, фейлетон, аналітична стаття, то в східній медіа далекого зарубіжжя основними жанрами постають: хроніки, коментарі, притчі, есе з філософським підтекстом, вагомою постає етична настанова та збереження традицій. Проте обидві моделі поєднує висока роль слова як носія культури та ідентичності.

Попри загальну русифікаційну спрямованість, з'явилися локальні ініціативи, здатні суттєво вплинути на динаміку мови суспільства [1: с. 10–20; 100–130]. Медіапростір Сходу України в період 1957–1974-ті роки характеризується становленням модернізованого інформативного поля, саме в ньому формувалися нові стандарти

лінгвістичної публіцистики, зокрема у районних та міських виданнях. Незважаючи на офіційні ідеологічні обмеження, місцеві журналісти й редактори впроваджували якісні мовно-стилістичні норми, саме такі тексти підтримували український культурний код. У середині ХХ століття Харків продовжував зберігати традиції інтелектуального центру культурного простору Слобожанщини і проявив себе як осередок україномовної преси. Саме тут з'явилися ініціативи відродження й підтримки української публіцистики. Важливими стали редакторські практики, саме вони сприяли унормуванню лексики, стилю, жанрової палітри журналістських текстів.

Станіслав Шумицький працював у кількох районних виданнях («Дергачів», Харківської області; «Зоря Жовтня», Обухівського району на Київщині...), а з кінця 1960-х приєднався до редакції «Вечірній Харків», де виконував функцію літературного редактора. Разом із Олександром Черевченком він сприяв появі україномовних сторінок, а згодом і окремих україномовних номерів [2: с. 1–4; 1–6; 2–5]. Перехід на українську мову великого місцевого видання вважався не просто редакційним рішенням, а формою культурного спротиву [3: с. 30–40; 100–140]. У творчому доробку Шумицького була публіцистика, літературні огляди, поезія, переклади, дружні шаржі. У медіальних текстах публіцистика постає як вид суспільно орієнтованої комунікації. Вона поєднує наступний інструментарій: аналітичність, соціальну адресність, цінності, художньо-образний стиль. Таке жанрове поле включає нариси, статті, фейлетони, памфлети, репортажі, авторські замітки. На основі розгляду газетних текстів Станіслава Шумицького 1957–1965 років простежено жанрові модули журналіста та визначено його місце в медіальній традиції цього періоду.

Пропоновано ключові аспекти публіцистичної спадщини Станіслава Шумицького та окреслено її специфічно медіальний текст, який формувався на перетині мовно-літературної традиції, суспільної комунікації, редакційної практики другої половини ХХ століття.

Це був час покоління шістдесятників. Журналісти працювали в умовах ідеологічних обмежень, але водночас прокладали шлях до оновлення української публіцистики.

У медіальних текстах публіцистика постає як вид суспільно орієнтованої комунікації. Вона поєднує наступний інструментарій: аналітичність, соціальну адресність, цінності, художньо-образний стиль.

Таке жанрове поле включає нариси, статті, фейлетони, памфлети, репортажі, авторські замітки. На основі розгляду газетних текстів Станіслава Шумицького 1957–1965 років простежено жанрові модули

журналіста та визначено його місце в медіальній традиції цього періоду.

Нарис-есе «Без мрії не можна жити» має конкретну локацію (П'ятихатки Обухівського району на Київщині, спортивно-трудовий оздоровчий табір медичного інституту, річка з ліліями), з елементами репортажу, бо описує перебіг реальних подій дня. Філософська сугестія включає особистий погляд автора, настроєві деталі: кожна пора року відзначається тільки її притаманним ароматом. У приміщення для відпочинку «вітер доносить запахи сухої ромашки, м'яти» [4:1960]. Своєрідне авторське індивідуальне есе тяжіє до етюду з пейзажними замальовками. Інтерактивний гібридний стиль тексту поєднує публіцистику, фотографії, ліризм та музикальність вальсу і навіть запахи літньої пори.

«Листи до редакції» [5: 1962] функціонують як узагальнений коментар-зведення думок читачів, у якому редакція систематизує найтиповіші оцінки, судження та реакції читацької аудиторії. Основу тексту становить аналітично-рефлексивна мова, яка спрямована на узагальнення суспільних настроїв. До такого сухого викладу додаються авторські вставки, цитати з реальних листів, емоційні ремарки та короткі авторські оцінки. Комбінація редакційного узагальнення і індивідуальних голосів читачів додає жанру медіальної гібридності: відчутне поєднання рис коментаря, аналітичної замітки та колективного листування.

Простежено проблемний нарис митця, який завжди бачить конкретну особу, її побут, працю, моральний вибір. Його мовно-стильові домінанти образності спираються на метафори природної мови (траву, вітер, вечір, поле, дерево як символи поколінь і праці), відзначаються емоційною експресивністю, ритмізованими синтаксичними побудовами, частим використанням антропоморфізацій та персоніфікацій. Такі риси забезпечують зближення його публіцистики з поетичною мовою. Саме це і є підставою трактування її як медіальний художній жанр.

Станіслав Шумицький є одним із репрезентативних діячів східно-української журналістики 1957–1973-х років. Його внесок у розвиток медіальної лінгвістики, публіцистики та культурного простору Слобожанщини дозволяє розглянути його як вагому частину інтелектуальної спадщини регіону. Одною із особливостей значення медіального простору, який формував журналіст стала переорієнтація від периферії до суб'єктивності. Це він демонстрував Слобожанщину як повномірний суб'єкт інформаційного поля, а не пограниччя між двома цивілізаціями. Це його зусиллями створювалася нова модель культури в якій Слобожанщина поставала як простір української модерності

та традиції водночас: популяризував культурну та історичну українську спадщину Слобожанщини, просував ідеї українізації.

Отже, Сучасний медіальний простір Сходу стає активним виробником глобальної сукупності інформаційних матеріалів, створених для передавання смислів і символів у медійному просторі, які виконують інформаційну, комунікативну, культурну та ідеологічну функції. Найефективнішою характеристикою творчого медіального простору Слобожанщини є відкритість до міжкультурних впливів, саме тому подальший інтерес дослідження і його нагальною потребою постає переосмислення локальної ідентичності на тлі війни.

Література:

1. Bilaniuk, L. *Contested Tongues: Language Politics and Cultural Correction in Ukraine*. Cornell University Pres, 2005. 230 p.
2. Вечірній Харків: газета. Архівні підшивки за 1968–1971 рр. Харків. Використано матеріали: 1968, с. 2–4; 1969, с. 1–6; 1970–1971, с. 2–5.
3. Ychelchuk, S. *Stalin's Empire of Memory Russian-Ukrainian Relations in the Soviet Historical Imagination*. University of Toronto Pres, 2004. 231 p.
4. Шумицький С. Без мрії не можна жити. *Молодь України*. 1960. № 147.
5. Брагінський О., Шумицький С. Листи до редакції. *Літературна газета*. 1962. № 10.